

Posudek oponenta bakalářské práce:

Název práce: **Měření sociální žádoucnosti v podmínkách zkouškové situace**

Autorka: **Anna Francová**

Katedra Psychologie, Pedf UK, Praha 2014

Autorka v abstraktu i v závěru deklaruje dva cíle své práce: 1) teoretické vymezení pojmu „sociální desirabilita“, způsobů měření a určování její míry jak v psychologii práce, tak v klinické praxi a shrnutí dosavadních zahraničních výzkumů vedených na toto téma, 2) provedení empirického výzkumu majícího za úkol zjistit míru sociální desirability v dotazníku BIDR-CZ u uchazečů o místa v justici v kontextu reálného-psychodiagnostického vyšetření (n=58). Výsledky porovnává se skóry kontrolní skupiny (n=56). Ve své práci nás autorka mimo jiné seznamuje se způsobem, jakým jsou budoucí soudci z uchazečů vybírání, s podmínkami tohoto řízení a s testovou baterií, která je čekatelům na pozici soudce administrována.

Prvního cíle práce autorka bezpochyby dosáhla. Nejprve provedla operacionalizaci pojmu, historii jeho užívání a popis složek, ze kterých se podle jednotlivých teoretiků sociální desirabilita skládá. Stručně a výstižně argumentuje propojení teorie s výzkumnou praxí (především faktorovou analýzou) při charakteristice těchto složek. Dále navazuje představením nástrojů, které byly k jejich zachycení vyvinuty. Cituje významné studie, které byly prováděny k ověřování jejich reliability a vzájemných korelací. Autorka dále argumentuje přínosnost těchto nástrojů pro běžnou klinickou praxi. Nechybí ani popis korelací škál, měřících jednotlivé složky sociální desirability, s jinými klinickými a osobnostními škálami. Dále autorka připojuje charakteristiku přijímacího řízení na pozici soudce, cituje různé autory a jejich názory na „ideální osobnost soudce“ a vyjasňuje některé související pojmy (např. morální integrita). Ve své teoretické části autorka prokázala schopnost vyhledávání a analýzy informací na poli vědeckých výzkumů, schopnost jejich argumentace a v neposlední řadě velkou vytrvalost.

Druhého cíle bylo rovněž dosaženo. Autorka zjistila, že skóre respondentů z experimentální skupiny bylo dle jejich očekávání oproti skupině kontrolní statisticky významně vyšší (jak v celkové škále sociální desirability BIDR-CZ, tak v obou subškálách). V tomto smyslu prokázala funkčnost tohoto diagnostického nástroje a oprávněnost jeho užití v psychodiagnostické praxi. Autorka dále proti sobě v diskusi staví dva přístupy k interpretaci zvýšeného skóru sociální desirability, které jsou na poli psychologie obvyklé: 1) pozitivní přístup (který hodnotí zvýšené skóre jako znalost sociálních norem, schopnost empatie a sociálního přizpůsobení) a 2) negativní přístup (který upozorňuje na krátkodobé výhody takového přizpůsobování a časté konflikty, které se ve vztazích objevují v dlouhodobějším horizontu; mimo jiné poukazuje také na snahu potlačovat

špatné stránky a ohrožující pocity, nízkou frustrační toleranci k těmto pocitům a možnou souvislost s překompenzovanými až narcistickými rysy).

Autorka se ohledně výsledků svého výzkumu s uchazeči o pracovní pozice v oblasti justice v závěru kloní k negativnímu přístupu. Zastává názor, že schopnost přizpůsobení, empatie a znalost sociálních norem by měla být u soudce samozřejmostí. Zvýšené skóry sociální desirability mohou ale podle ní poukazovat na menší sebevědomí, integritu a stabilitu osobnosti budoucího soudce, což vzhledem k charakteru profese považuje za významný deficit. Na tomto místě však čtenáře může napadat prostá otázka: co vlastně BIDR-CZ u čekatelů na pozice soudce naměřil? Jsou vysoké skóry v celkové škále sociální desirability i obou jejích subškálách pouze (nebo především) situačními faktory (např. že pozice soudce je u jinak „normálních“ uchazečů jejich vysněným povoláním), nebo jde opravdu více o faktory dispoziční, v čase přetrvávající? A jde více o vědomou, nebo nevědomou snahu výsledky vyšetření ovlivnit? A ovlivnit je z jakého důvodu? Lze si snadno představit, že odpovědi na tyto (a jim podobné otázky) u konkrétního uchazeče budou mít stěžejní psychodiagnostický význam. Pokud by si člověk takové otázky nepokládal, mohl by na základě zvýšeného skóre v BIDR-CZ snadno odmítnout i některé vhodné kandidáty.

Drobné nedostatky – nebo spíše rezervy – práce lze spatřovat např. v nedostatečné argumentaci cílů výzkumu (lepší by byla samostatná kapitola, kde by autorka cíle blíže specifikovala). V práci by také mohla být více rozvedena polemika nad korelacemi skóre škál sociální desirability v BIDR-CZ a jednotlivými škálami v 16 PF u respondentů. Stejně tak by mohla být důkladněji provedena interpretace zvýšených skóre v BIDR-CZ, event. návrh, jak v psychodiagnostickém vyšetření k této interpretaci dojít.

Závěr: Práce autorky splňuje všechna formální i obsahová kritéria pro kvalifikační vědeckou práci. Autorka prokázala potřebné badatelské i teoretické dovednosti a schopnost vědeckého a kritického myšlení. Nebojí se polemizovat s již existujícími teoriemi a výzkumy, dokáže s nimi vést rovnocennou diskusi a docházet k zajímavým závěrům. Autorku lze nepochybně ocenit za velmi přínosnou a v českém vědeckém prostředí chybějící rešerši výzkumů a teorií na téma sociální desirability. Její výzkum je rovněž zajímavý svým rozsahem a zakotvením v praxi psychodiagnostického vyšetření, které reálně ovlivní životy uchazečů o pozici soudce. Práce je velmi zdařilá a doporučuji ji k obhajobě.

V Praze 14.6. 2014

Mgr. Magda Bartošková